



COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK



"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir."

Peygamberlerin *Korbanlara Dair Görüşü*

Vayikra 5780

Bu haftaki *peraşanın* konusu olan *korbanlar*, Yisrael'in Tanah dönemindeki dini yaşamında merkezi bir yere sahipti. Bunu yalnızca Tora'da onlara adanmış olan geniş kısım değil, aynı zamanda *korbanların*, Tora'nın merkezi kitabı olan Vayikra'yı kapsıyor olmasıyla da görmekteyiz.

II. Bet-Amikdaş'ın bundan neredeyse 2000 yıl önce yıkılışından beri *korban* ibadeti gerçekleştirilmemekteyiz. Ancak günümüzü de derinden ilgilendiren nokta, I. Bet-Amikdaş dönemindeki peygamberler arasında gördüğümüz, *korbanlara* yönelik *eleştiridir*. Söz konusu eleştiri keskin ve derin olup, peygamberlerin en güçlü hitaplarının birçoğu bununla ilgiliydi. Bunların ilklerinden biri Peygamber Şemuel tarafından dile getirilmiştir: "A-Şem'in *Ola-korbanları* ve *Şelamim-korbanları* için arzusu, A-Şem'in sözüne itaat edilmesi [konusundaki arzusu] kadar mıdır ki? Şüphesiz, itaat, *korbandan*; riayet, koçların içyağından iyidir" (Şemuel I 15:22).

Amos, Tanrı'nın şu sözlerini aktarmıştır: "Bana *Ola-korbanları* sunarsanız – veya *Minha-korbanlarınızı* – [onları] kabul etmeyeceğim; ve şişman sığırlarınızdan oluşan armağanlarınıza bakmayacağım... Ama adalet su gibi yükselsin; ve dürüstlük hiç bitmeyen bir ırmak gibi" (Amos 5:21-24). Benzer şekilde Oşea da şöyle demiştir: "Çünkü iyiliği arzularım – *korbanları* değil; *Ola-korbanlarındansa*, Tanrı'ya itaati [arzularım]" (Oşea 6:6).

Benzer bir eleştiriyi Teilim'deki bazı parçalarda da görmekteyiz: "Aç olsaydım sana söylemezdim; çünkü dünya ve içindeki her şey Bana ait. Boğaların etini mi yerim veya tekelerin kanını mı içerim Ben?!" (Teilim 50:8:15). "A-Şem; dudaklarımı aç ve ağzım Senin övgülerini dile getirsin. Çünkü *korban* getirmemi arzu etmekte değilsin; *Ola-korbanı* da

arzulamıyorsun. Tanrı'ya yönelik gerçek *korbanlar* pişman ruhlardır; pişman ve kırık kalpleri, ey Tanrı, hor görmezsin” (Teilim 51:17-19).

Yirmeyau *korban* düzeninin Tanrı'nın baştaki niyeti olmadığı fikrini öne sürüyor gibi görünmektedir: “Çünkü sizi Mısır'dan çıkardığım gün, atalarınızla konuşup kendilerine *Ola-korbanı* ve [*Şelamim-*]kesimi konularını emretmiş değilim. Şunu emretmiştim onlara: ‘Bana itaat edin ki Sizin Tanrı'nız olayım ve siz de Benim Halkım olun; yalnızca Size emrettiğim yolda yürüyün ki sizin için iyi olsun” (Yirmeyau 7:22-23).

Hepsinin en güçlüsü, Tişa BeAv'dan önceki Şabat Hazon'da okuduğumuz, Yeşayau kitabının başındaki kısımdır: “Tüm o *korbanlarınıza* Benim ne [ihtiyacım var]?’ diyor Tanrı. ‘Bıktım koçlar[la yaptığınız] *Ola-korbanlarınızdan* ve besili hayvanların içyağlarından; Boğaların, kuzuların ve tekelerin kanlarını hiç arzulamıyorum. Huzurumda görünmeye geldiğinizde sizden bunu – gelip Avlularımı çiğnemenizi – kim istedi [sizden]?! Artık değersiz *Minha-korbanları* getirmeyi kesin! İğrenç bir dumandır o Benim için” (Yeşayau 1:11-13).

Birçok farklı ağızdan seslendirilen ve asırlar boyu devam ettirilen bu düşünce hattının tümü olağanüstüdür. İnsanlar, Tanrı'nın kanununa itaat etmedikleri için değil, itaat ettikleri için eleştirilmekteydi. Zira *korbanlar* emredilmişti. Halkın bunları sunması kutsal bir yerde gerçekleştirilen mukaddes bir eylemdi. Öyleyse Peygamberlerin öfke ve kınamalarını uyandıran neydi?

Mesele Peygamberlerin *korbanlara* “*korban* oldukları için” karşı olmaları değildi. Ne de olsa Yirmeyau, “Yeuda şehirlerinden ve Yerusalayim çevresinden... *Ola-korbanı*, [*Şelamim-*]*korbanı*, *Minha-korbanı* ve [tütsü için] günlük getirecekler ve *A-Şem*'in Evine *Toda* (şükran) *korbanları* getirecekler” (Yirmeyau 17:26) sözleriyle tarif ettiği günlere dair kehanette bulunmuştur.

Benzer şekilde Yeşayau da şöyle demiştir: “Onları kutsal Dağ'ıma getirecek ve onları dua Ev'imde neşelendireceğim. [Getirecekleri] *Ola* ve [*Şelamim-*]*korbanları*, *Mizbeah*'ım (sunak) üzerinde rıza bulacak; çünkü Evim, tüm halklar için dua evi olarak adlandırılacak” (Yeşayau 56:7).

Sonuç olarak Peygamberler, *korban* uygulamasının kendisini eleştiriyor değillerdi. Bugün de en az onların zamanında olduğu kadar gerçek olan bir şeyi eleştiriyorlardı. *Peygamberleri benliklerinin derinliklerine kadar üzen şey, bir yandan Tanrı'ya ibadet edip, aynı zamanda diğer yandan başka insanlara karşı horlamayla, zalimce, adaletsizce, umursamazca veya duygusuzca davranılabileceği fikriydi.* “Tanrı'nın gözüne girdiğim sürece, önemli olan tek şey bu.” İşte Peygamberlerin öfkeyle kıpkırmızı olmalarına sebep olan düşünce buydu. Peygamberlerin sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla, bu şekilde düşünen bir kişi, ne Tanrı'yı ne de Tora'yı anlamış olabilirdi.

Tora'nın bize insanlık hakkında söylediği ilk şey, her birimizin Bizzat Tanrı'nın suretinde ve O'nun benzeyişinde yaratılmış olduğudur. Bu nedenle eğer bir insanoğluna

yanlış yaparsanız, evrende Tanrı'nın Kendi suretini bağdaştırdığı tek yarattığı istismar etmiş olursunuz. Herhangi bir insana karşı işlenmiş bir günah, Tanrı'ya karşı işlenmiş bir günahdır.

Yahudi halkının ilk görev tanımında Tanrı, Avraam hakkında şöyle demişti: “Çünkü onu, çocuklarına ve soyuna, adil ve doğru olanı yaparak *A-Şem*'in yolunu korumaları talimatını vermesi için seçtim” (Bereşit 18:19). Tanrı'nın yolu, insan kardeşlerinize karşı adilce ve dürüstçe davranmanızdır. Cümlenin bağlamında bu, Tanrı'nın, Avraam'ı, kötü yürekli ve günahkâr olduklarını bilmesine rağmen Sedom halkı adına dua etmeye davet ettiği anlamına gelmekteydi.

“Akranımı kendin gibi sev” ve “yabancıyı sev” (Vayikra 19:18, 33:34) emir ikilisini özellikle, *korbanları* konu alan Vayikra kitabında görmekteyiz. Tanrı'ya olan sevgi ve huşu duygularımızı ifade eden *korbanlar* bizi, akranlarımızı ve yabancıları sevmeye sevk etmelidir. Tanrı'ya yönelik görevlerimizi belirleyen emirlerden, insan kardeşlerimize yönelik görevlerimizi belirleyen emirlere kusursuz bir geçiş olmalıdır.

Amos, Osea, Yeşayau, Miha ve Yirmeyau peygamberlerin hepsi, insanların Bet-Amikdaş'a *korbanlarını* getirmekte çok titiz oldukları, ama rüşvet, yozlaşma, adaletin saptırılması, iktidarın kötüye kullanımı ve güçlülerin güçsüzleri istismarı gibi olguların görüldüğü toplumlara tanık olmuşlardı. Peygamberler bunda, çok derin ve tehlikeli bir tezat görüyorlardı.

Korban getirme eyleminin ta kendisi de bir belirsizlik taşımaktaydı. Antik çağlarda tapınakları, rahipleri ve kurbanları olan tek halk Yahudiler değildi. Neredeyse herkesin vardı. Antik Yisrael inancının, en azından harici görünüm açısından, pagan komşularının uygulamalarının en yakınına geldiği nokta tam olarak buydu. Ama diğer kültürlerin kurban sistemleri tamamen farklı inançları temel almaktaydı. Birçok dinde kurbanlar, ilahları yatıştırmanın veya gönüllerini almanın bir yolu olarak görülüyordu. Aztekler kendi kurban sunularının, evreni ayakta tutan ilahları beslediğine inanıyorlardı. Walter Burkhardt'ın tahminine göre antik Yunanlar, hayvanları yiyecek olarak öldürdükleri için suçluluk hissediyorlar ve bu yüzden, vicdanlarını rahatlatmanın bir yolu olarak kurbanlar sunuyorlardı.

Tüm bu fikirler Yahudiliğe yabancıdır. Tanrı'ya rüşvet verilemez ve O'nu yatıştırmak diye bir kavram yoktur. O'na Kendisine ait olmayan bir şey getirmemiz de mümkün değildir. Tanrı evreni ayakta tutar; evrenin O'nu ayakta tutması diye bir şey söz konusu değildir. Ve *korbanlarla* düzeltilen yanlışlar başka yanlışları mazur kılmaz. Dolayısıyla niyet ve düşünce yapısı, *korban* sisteminin asli öğeleriydi. “Tanrı'ya bir *korban* getirirsem, O da diğer hatalarımı görmezden gelir” düşüncesi – yani başka bir deyişle, tüm dünyanın Yargıcına rüşvet verebileceğimiz fikri – kutsal bir eylemi, bir pagan eylemine dönüştürür ve Tora'nın niyetlendiğinin tam aksi bir sonuca yol açar. Dini ibadeti, doğruya ve iyiye yönelik bir yol olmaktan çıkarıp, yanlış ve kötü olanı yapanların vicdanlarını rahatlatmanın bir yoluna dönüştürür.

Tanrı'ya hizmet etmek, insanlığa hizmet etmektir. Peygamber Miha tarafından unutulmaz bir şekilde dile getirilmiş olan nokta buydu: “[Tanrı] sana, ey insan, neyin iyi olduğunu ve *A-Şem*'in senden ne talep ettiğini [zaten] söyledi: Adaleti yerine getirmen, iyiliği sevmen ve Tanrı'nla tevazu içinde yürümen” (Miha 6:6-8). Yirmeyau da Kral Yoşiyau hakkında şöyle demişti: “Yoksul ve muhtacın davasını yargıladı ve o zaman iyiydi: bu Beni bilmek değil midir? diyor *A-Şem*” (Yirmeyau 22:16). Tanrı'yı bilmek, muhtaç durumda olanları düşünmek, ihtiyaçlarına gidermektir, demiştir Yirmeyau.

Rambam da, *Şaşırılmışlar İçin Kılavuz* adlı eserinin sonunda (III, 54) temel olarak aynı şeyi söylemiştir: Rambam orada Yirmeyau'dan alıntı yapar: “Övünen sadece şununla övünsün: Beni idrak edip bilmekle; ki Ben, *A-Şem*, yeryüzünde iyilik, yargı ve dürüstlük yaparım; zira bunları arzularım, diyor *A-Şem*” (Yirmeyau 9:23). Tanrı'yı bilmek, iyilik, adalet ve dürüstlikle davranmanın ne olduğunu bilmektir.

Peygamberlerin sözlerine göre, *korban* sisteminin tehlikesi, insanları, Bet-Amikdaş ve dünya – Tanrı'ya ibadet ve insan kardeşlerimize ihtimamla davranmak – diye iki farklı alan bulunduğunu ve bunların birbirinden kopuk olduğunu düşünmeye sevk edebilecek olmasıydı. Yahudilik birbirinden kopuk iki farklı alan kavramını reddeder. *Alaha* açısından birbirinden farklıdır, ama psikolojik, ahlaki ve manevi açıdan bunlar tek bir bölünmez sistemin parçalarıdır.

Tanrı'yı sevmenin insan kardeşlerimizi sevmek olduğuna inanıyorum. Tanrı'yı onurlandırmak, insan kardeşlerimizi onurlandırmaktır. Eğer biz başkalarını dinlemeye gönüllü değilsek, Tanrı'dan bizi dinlemesini isteyemeyiz. Eğer biz başkalarını affetmeye hazır değilsek, Tanrı'dan bizi affetmesini isteyemeyiz. Tanrı'yı bilmek, O'nu taklit etmeye çalışmaktır ve bu da, Yirmeyau ve Rambam'ın söyledikleri gibi, yeryüzünde iyilik, adalet ve dürüstlikle davranmak anlamına gelir.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks



Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

 @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.